

BELGIË: MEER INSPANNINGEN NODIG OM MENSENRECHTEN TE BESCHERMEN

BIJDRAGE AMNESTY INTERNATIONAL AAN HET VN-UNIVERSEEL PERIODIEK
ONDERZOEK, 38STE ZITTING VAN DE UPR-WERKGROEP, 5 MEI 2021

Amnesty International is een wereldwijde beweging van meer dan 7 miljoen mensen die campagne voeren voor een wereld waar de mensenrechten van iedereen worden gerespecteerd.

Wij streven ernaar dat iedereen alle rechten geniet die zijn vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere internationale mensenrechtennormen.

We zijn onafhankelijk van welke regering, politieke ideologie, economische belangen of religie dan ook en worden voornamelijk gefinancierd door onze leden en openbare schenkingen.

© Amnesty International 2020

Except where otherwise noted, content in this document is licensed under a Creative Commons (attribution, non-commercial, no derivatives, international 4.0) licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

For more information please visit the permissions page on our website: www.amnesty.org

Where material is attributed to a copyright owner other than Amnesty International this material is not subject to the Creative Commons licence.

First published in 2020

by Amnesty International Ltd

Peter Benenson House, 1 Easton Street

London WC1X 0DW, UK

Index: EUR 14/3400/2020

November 2020

Original language: English

amnesty.org

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

INHOUD

INLEIDING	4
OPVOLGING VAN HET VORIGE ONDERZOEK	5
MENSENRECHTENINSTITUUT	6
TOEZICHT OP DETENTIE	6
NATIONAAL ACTIEPLAN TEGEN RACISME EN ANDERE VORMEN VAN DISCRIMINATIE	7
BEDRIJFSLEVEN EN MENSENRECHTEN	7
DE MENSENRECHTENSITUATIE OP HET TERREIN	8
VERKRACHTING EN ANDERE VORMEN VAN GENDERGERELATEERD GEWELD	8
ANTITERRORISME	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
POLITIE	10
RECHT OP ASIEL EN MIGRATIE	10
WAPENHANDEL	12
DETENTIE	12
RECHTEN VAN OUDEREN IN WOONZORGCENTRA	13
AANBEVELINGEN VOOR MAATREGELEN DOOR DE STAAT IN ONDERZOEK	14
BIJLAGE	18

INLEIDING

Deze bijdrage werd opgesteld ten behoeve van het Universeel Periodiek Onderzoek (hierna: Universal Periodic Review, UPR) van België in mei 2021. Zij bevat de evaluatie door Amnesty International van de uitvoering van de aanbevelingen aan België in de vorige UPR, onder meer met betrekking tot de toezeggingen om een Nationaal Mensenrechteninstituut op te richten, een nationaal preventiemechanisme (of verscheidene toezichhoudende instanties ter voorkoming van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing voor alle detentiecentra) in te stellen en de rechten van asielzoekers en migranten te respecteren.

In deze bijdrage wordt ook het nationale mensenrechtenkader dat in het land van kracht is, beoordeeld en wordt gekeken naar specifieke maatregelen die de regeringen moeten treffen om te zorgen voor naleving en een effectievere bescherming en bevordering van de mensenrechten. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de manier waarop de staat ervoor moet zorgen dat bedrijfsactiviteiten geen negatieve gevolgen hebben voor de mensenrechten, aan mechanismen voor toezicht op detentie en aan maatregelen die nodig zijn om racisme en aanverwante vormen van discriminatie tegen te gaan.

Amnesty International uit haar bezorgdheid over de onaanvaardbaar hoge cijfers van seksueel geweld en schendingen van de rechten van gedetineerden, asielzoekers, vluchtelingen en migranten. Ook wordt opnieuw benadrukt dat etnisch profileren door de politie moet worden aangepakt. Amnesty International maakt zich verder zorgen over de aanhoudende onverantwoorde wapentransfers.

In 2020 had de COVID-19-pandemie een ernstige impact op België, dat een van de hoogste sterftecijfers per hoofd van de bevolking kende. Sommige mensenrechtenkwesties met betrekking tot de aanvankelijke en latere reacties van de staat worden in de bijdrage belicht. Specifieke aandacht gaat naar de mensenrechten van bewoners van woon-zorgcentra.

Een eerdere versie van deze bijdrage werd in oktober 2020 aan de OHCHR overhandigd. De huidige versie bevat informatie die is bijgewerkt tot en met 11 november 2020.¹

¹ De Engelstalige versie van deze tekst is het origineel en is hier gepubliceerd: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur14/3400/2020/en/>

OPVOLGING VAN HET VORIGE ONDERZOEK

Van de 232 aanbevelingen die werden gemaakt naar aanleiding van de tweede UPR van België in 2016, heeft het land er 85 aanvaard, 2 gedeeltelijk aanvaard en 45 verworpen.² Bij de opvolging van de UPR heeft België het maatschappelijk middenveld geraadpleegd, met name door eind 2019 een rondetafelbijeenkomst te organiseren.³ Bij wijze van tussentijdse evaluatie heeft de staat daarover een kort rapport uitgebracht.⁴

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt voor het respecteren van mensenrechten van transgender personen door vernederende en onnodige medische vereisten uit de wet te schrappen, maar er blijven obstakels voor een snelle, transparante en toegankelijke procedure van wettelijke gendererkenning.⁵ België heeft ook belangrijke vooruitgang geboekt bij de oprichting van een nationale mensenrechteninstelling die volledig in overeenstemming is met de principes van Parijs. Het werk is echter nog niet voltooid.⁶ Ook de mechanismen voor toezicht op gevangenen en de juridische status van gevangenen zijn verbeterd.⁷

Ondanks deze positieve ontwikkelingen is Amnesty International van mening dat de algemene inspanningen van België ten aanzien van de belangrijkste aanbevelingen die tijdens de vorige evaluatie zijn gedaan, traag en onvoldoende zijn uitgevoerd. De aanhoudende vertragingen bij de ratificatie van het Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT)⁸ en het uitblijven van een nationaal actieplan tegen racisme⁹ zijn sprekende voorbeelden.

Er werden regressieve maatregelen met betrekking tot de detentie van migranten genomen¹⁰ en het principe van non-refoulement¹¹ werd opnieuw geschonden.

² Rapport van de Werkgroep voor de Universal Periodic Review: België, UN Doc [A/HRC/32/8](#) en het Aanhangsel: Standpunten over conclusies en/of aanbevelingen, toezeggingen en antwoorden van de onderzochte staat, UN Doc [A/HRC/32/8/Add.1](#).

³ [A/HRC/32/8 Recommendation 138.53](#) (Poland).

⁴ Na de eerste ronde van de UPR publiceerde België een uitgebreidere tussentijdse evaluatie. De tussentijdse evaluatie van de tweede cyclus : 2ème EPU de la Belgique : évaluation à mi-parcours - 19 décembre 2019.

⁵ [A/HRC/32/8 Recommendations 138.105](#) (Israel) - [138.106](#) (Spain). De wet werd gedeeltelijk vernietigd door het Grondwettelijk Hof omwille van discriminaties ten aanzien van gender-fluide en non-binaire personen - zie Grondwettelijk Hof - Arrêt n° 99/2019 van 19 juni 2019.

⁶ [A/HRC/32/8 Recommendations 138.21](#) (Ecuador), [138.22](#) (Fiji), [138.23](#) (Tunisia), [138.24](#) (Hungary), [138.25](#) (Nepal), [138.26](#) (Slovenia), [138.27](#) (Philippines), [138.28](#) (Republic of Korea), [138.29](#) (Denmark), [138.30](#) (Georgia), [138.31](#) (Netherlands), [138.32](#) (Egypt), [138.33](#) (Togo), [138.34](#) (Morocco), [138.35](#) (India), [138.36](#) (Norway), [138.37](#) (Australia), [138.38](#) (Ireland), [138.39](#) (Kazakhstan), [138.40](#) (Namibia), [138.41](#) (Bulgaria), [138.42](#) (Germany), [138.43](#) (South Africa), [138.44](#) (Panama), [138.45](#) (Portugal), [138.46](#) (Chile), [138.47](#) (France), [138.48](#) (Uruguay), [138.49](#) (Lithuania), [138.50](#) (Indonesia), [138.51](#) (Bahrain), [138.52](#) (Kyrgyzstan).

⁷ [A/HRC/32/8 Recommendations 138.3](#) (Norway), [138.4](#) (Kazakhstan), [138.5](#) (Liechtenstein); [139.11](#) (Bulgaria) & [141.18](#) (Fiji) (noted)

⁸ [A/HRC/32/8 Recommendations 138.1](#) (D.R. Congo), [138.2](#) (Chile), [138.3](#) (Norway), [138.4](#) (Kazakhstan), [138.5](#) (Liechtenstein), [138.6](#) (Togo), [138.7](#) (United Kingdom), [138.8](#) (Denmark), [138.9](#) (FYR Macedonia), [138.10](#) (Morocco), [138.11](#) (Slovenia), [138.12](#) (Djibouti), [138.13](#) (Philippines), [138.14](#) (Portugal), [138.15](#) (Senegal), [138.16](#) (Tunisia) (Azerbaijan) (Ukraine) (Zambia) (Estonia) (France) (Georgia) (Honduras) (Hungary) (Lebanon) (Lithuania) (Montenegro) (Poland), [138.17](#) (Costa Rica), [140.1](#) (Czech Republic).

⁹ [A/HRC/32/8- Recommendations 140.11](#) (Brazil), [140.12](#) (Uzbekistan), [140.13](#) (South Africa), [140.14](#) (Botswana), [140.15](#) (Côte d'Ivoire), [140.16](#) (France), [140.17](#) (Iran), [140.18](#) (Namibia), [140.19](#) (Norway).

¹⁰ Related recommendations include: [A/HRC/32/8 Recommendations 139.24](#) (Chile) and [139.25](#) (Mexico), [140.34](#) (Japan).

¹¹ [A/HRC/32/8 Recommendation 139.26](#) (Argentina).

HET NATIONALE MENSENRECHTENKADER

MENSENRECHTENINSTITUUT

Amnesty International toonde zich voorzichtig verheugd over de oprichting in 2019 van het Federaal Instituut voor de Mensenrechten (FIRM), dat op 2 september 2020 zijn openingsvergadering hield.¹²

Het FIRM kan niet worden beschouwd als volledig in overeenstemming met de Principes van Parijs omdat het mandaat dat het FIRM heeft gekregen niet "zo breed mogelijk" is.¹³ Het instituut gaat alleen over "de fundamentele rechten die onder de federale bevoegdheid vallen" en kan zich bovendien niet bezighouden met zaken die "door de sectorale instanties voor de bevordering en de bescherming van de rechten van de mens worden behandeld."¹⁴

Amnesty International betreurt ook dat het FIRM geen mandaat heeft gekregen om een individuele klachtenprocedure op te zetten.

Het voorbereidende werk van de wet en de wet zelf anticiperen expliciet op de uitbreiding van het mandaat via samenwerkingsakkoorden tussen de federale en de gewestelijke autoriteiten. De federale regering bevestigde in oktober 2020 dat ze "streeft" naar een interfederaal instituut met A-status en met een klachtenprocedure.¹⁵

TOEZICHT OP DETENTIE

Het OPCAT is nog altijd niet geratificeerd. Hoewel alle noodzakelijke wetgevende stappen zijn gezet,¹⁶ was de akte van bekrachtiging op het moment van dit schrijven nog niet neergelegd. De regering wil eerst een nationaal preventiemechanisme (NPM) instellen. Er is overleg met de belanghebbenden gestart, waarbij met name aandacht is besteed aan de manier waarop de taken

¹² *Wet van 12 mei 2019 tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten*, http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2019051210&table_name=wet & RTBF, *Olivier De Schutter devient président du nouvel Institut des droits de l'Homme*, 3 september 2020, https://www.rtf.be/info/belgique/detail_olivier-de-schutter-devient-president-du-nouvel-institut-des-droits-de-l-homme?id=10575879

¹³ Punt 2 van de beginselen met betrekking tot de status van nationale instellingen. (De Principes van Parijs). Aangenomen bij resolutie 48/134 van de Algemene Vergadering van 20 december 1993, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/statusofnationalinstitutions.aspx>

¹⁴ Article 4 §1 of the Law of 12 May 2019. De wet bepaalt niet expliciet welke instanties bedoeld worden en dus welke rechtenkwesaties zo buiten het mandaat van het FIRM zouden vallen. De Voorbereidende werkzaamheden van de wet lijsten indicatief wel volgende instanties op: (1) het Interfederaal gelijkheidsinstituut Unia (als mensenrechteninstituut met B-status geaccrediteerd); (2) het Federaal Migratieinstituut (Myria), (3) het nationaal of interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting; (4) het Federaal Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen; (5) de (federale) Gegevensbeschermingsautoriteit; (6) de (inter-federale) Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind; (7) het (federale) Comité I; (8) de (federale) Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen; (9) de Vlaamse Kinderrechtencommissaris (10) de Délégué général aux droits de l'enfant voor Franstalig België, (11) Ombuds-diensten op niveau van de federale overheid, (12) de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest en de (13) Duitstalige Gemeenschap.

Bron: voorbereidende werken bij de Wet van 12 mei 2019 (DOC 543670/001), <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/3670/54K3670001.pdf>.

¹⁵ Akkoord van de federale regering van 30 september 2020, p. 85.

https://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_government/policy/government_agreement

¹⁶ Parlementair werk voor de wet die overeenstemt met het OPCAT - 54-3192,

<http://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=flwb&language=fr&cfm=/site/wwwcfm/flwb/flwb.cfm?dossierID=3192&legislat=54&inst=K>. De parlementaire vergaderingen van de Gewesten en Gemeenschappen hadden eerder ingestemd met bekrachtiging van het OPCAT: Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Beschikking van 27 juli 2017, http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2017/09/12_1.pdf#Page125); Waals Gewest (Decreet van 13 maart 2014, http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2014/03/27_2.pdf#Page88) en Decreet van 13 maart 2014 (2), http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2014/03/27_2.pdf#Page90); Franstalige Gemeenschap (Decreet van 27 februari 2014, http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2014/04/02_1.pdf#Page90); Vlaanderen (Decreet van 13 juli 2012, http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2012/09/11_2.pdf#Page40); Duitstalige Gemeenschap (Decreet van 25 mei 2009, http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2009/08/03_1.pdf#Page67).

van een dergelijk mechanisme kunnen worden geïntegreerd in de bestaande mechanismen en organen.¹⁷

België heeft vooruitgang geboekt bij het verbeteren van de toezichtsmechanismen voor gevangenen door de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) te hervormen. De reikwijdte van de CTRG is beperkt tot de 35 federale gevangenen in België. Andere detentieplaatsen vallen niet onder het mandaat van de CTRG.¹⁸

NATIONAAL ACTIEPLAN TEGEN RACISME EN ANDERE VORMEN VAN DISCRIMINATIE

Racisme en aanverwante vormen van discriminatie blijven wijdverbreid en, zoals de VN-Werkgroep voor Mensen van Afrikaanse Afkomst na een bezoek aan ons land in 2019 verklaarde: "er zijn duidelijke aanwijzingen dat rassendiscriminatie endemisch is in de Belgische instellingen."¹⁹ UNIA, de Belgische gelijkheidsinstantie, meldt een groeiend aantal klachten over rassendiscriminatie.²⁰

Al sinds de Wereldconferentie tegen Racisme in Durban in 2001 herhalen de Belgische autoriteiten dat ze een nationaal actieplan tegen racisme gaan opstellen. Er is beperkte vooruitgang geboekt. Een onderzoek uit 2016 in opdracht van de regering werd gepresenteerd als voorbereiding op het actieplan en in februari 2020 werd de 'Interministeriële Conferentie tegen Racisme' ingesteld. Deze conferentie biedt de regeringsleden van de federale en gewestelijke overheden een forum voor het coördineren van maatregelen tegen rassendiscriminatie, antisemitisme, op geloof gebaseerde discriminatie en intersectionele discriminatie en is bedoeld om een toekomstig actieplan te ondersteunen. Op 27 september 2020 nam de Interministeriële Conferentie een startnota aan.²¹

In oktober 2020 heeft de federale regering zich ertoe verbonden een interfederaal actieplan tegen racisme en aanverwante onverdraagzaamheid en discriminatie op te stellen en uit te voeren. De regering heeft aangegeven met belanghebbenden te zullen overleggen, meetbare doelstellingen en een tijdschema voor het plan vast te leggen en specifieke middelen en verantwoordelijkheden toe te wijzen.²²

BEDRIJFSLEVEN EN MENSENRECHTEN

Het eerste nationale actieplan van België ter implementatie van de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten, aangenomen in 2017, was voornamelijk gericht op bewustmaking en de actiepunten waren geheel op vrijwilligheid gebaseerd. Het plan moet in 2020 of 2021 worden herzien.²³

Er is geen Belgische wet die bedrijven verplicht om gepaste zorgvuldigheid (due diligence) op het gebied van mensenrechten aan de dag te leggen in hun wereldwijde activiteiten of

¹⁷ Amnesty International en andere maatschappelijke organisaties werden uitgenodigd om aan dit overleg deel te nemen. Zie ook: Federaal Parlement, *Beleidsverklaring van de minister van Justitie*, 4 november 2020, Doc 55 1610/ (2020/2021), p31. <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/1610/55K1610015.pdf>.

¹⁸ Detentieplaatsen die niet onder het mandaat van de CTRG vallen, zijn onder meer voorzieningen voor mensen met psychische problemen, politiecellen, jeugdgevangenen, voorzieningen voor migratiedetentie en transportmiddelen voor de overbrenging van gedetineerden.

¹⁹ "(t)here is clear evidence that racial discrimination is endemic in institutions in Belgium." *Statement to the media by the United Nations Working Group of Experts on People of African Descent, on the conclusion of its official visit to Belgium, 4-11 February 2019* - Brussel, 11 februari 2019. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24153&LangID=E>

²⁰ <https://www.unia.be/nl/artikels/het-gevecht-tegen-racisme-meer-dan-ooit-actueel-in-belgie>

²¹ Bart Somers, *Startnota interfederaal actieplan tegen racisme goedgekeurd*, 27 september 2020, <https://www.bartsomers.be/nieuws/interfederaal-actieplan/?lid=6249>

²² Federaal regeerakkoord van 30 september 2020, p 84.

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/federale_regering/beleid/regeerakkoord

²³ Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (ICDO). *Nationaal actieplan Ondernemingen en mensenrechten juli 2017*, https://www.sdgs.be/sites/default/files/publication/attachments/plan_daction_national_entreprises_et_droits_de_lhomme_2017.compressed.pdf

toeleveringsketens noch om openbaar verslag uit te brengen over de daarvoor genomen stappen.²⁴

DE MENSENRECHTENSITUATIE OP HET TERREIN

VERKRACHTING EN ANDERE VORMEN VAN GENDERGERELATEERD GEWELD

Amnesty International blijft ernstig bezorgd over het hoge aantal gevallen van verkrachting en ander seksueel geweld.²⁵ Een enquête uit 2019 in opdracht van Amnesty International en SOS Viol liet zien dat van de respondenten 24% van de jongeren (15 tot 24 jaar), 20% van de vrouwen en 14% van de mannen verklaarde verkracht te zijn.²⁶ In 2019 werd bij de politie een recordaantal van 4.664 klachten wegens verkrachting geregistreerd.²⁷ Veel van deze klachten leiden niet tot vervolging en een rechtszaak, hoewel het percentage beslissingen om niet te vervolgen is gedaald van 54,08% in 2017 tot 31,78% in 2019.²⁸

De ogenschijnlijk toegenomen meldingsbereidheid bij de politie is mogelijk mede te danken aan initiatieven en maatregelen van de overheid en het maatschappelijk middenveld om het probleem aan te pakken en een groter bewustzijn te creëren van seksuele en reproductieve rechten.²⁹

In november 2017 richtten de autoriteiten drie Zorgcentra na Seksueel Geweld op, in Brussel, Gent en Luik. Het maatschappelijk middenveld prees de plannen om tussen 2021 en eind 2023 nog zeven centra op te richten.³⁰ Deze centra bieden slachtoffers van seksueel geweld op één plaats verschillende vormen van hulp. Overlevenden kunnen medische en psychologische zorg krijgen, forensisch onderzoek laten doen en bewijs verzamelen, en ze kunnen een klacht indienen bij een speciaal opgeleide politieagent(e). Een eerste evaluatie door het federale orgaan voor gendergelijkheid (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen) is zeer positief.³¹ Andere positieve ontwikkelingen waren onder meer de nieuwe wettelijke verplichting voor magistraten om een opleiding over seksueel geweld te volgen³², regionale actieplannen³³ en de prioritaire aandacht voor de strijd tegen seksueel en gendergerelateerd geweld in de plannen van

²⁴ Amnesty International heeft gevallen gedocumenteerd van Belgische bedrijven die waren betrokken bij mensenrechtenschendingen in andere landen. In een van die gevallen heeft België onvoldoende actie ondernomen om het betreffende bedrijf ter verantwoording te roepen. Amnesty International, *Bulldozed: How a mining company buried the truth about forced evictions in the Democratic Republic of the Congo* (Index: AFR 62/003/2014). Zie ook: Amnesty International, *Chains of Abuse: The global diamond supply chain and the case of the Central African Republic* (Index: AFR 19/2494/2015) en §12 en 13 Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Concluding observations on the fifth periodic report of Belgium. E/C.12/BEL/CO/5

²⁵ Amnesty International, *Belgium: Submission to the UN Universal Periodic Review*, juni 2015 (Index: EUR 14/2497/2015), p 7

²⁶ Het onderzoeksinstituut *Dedicated* voerde het onderzoek uit in oktober 2019. Er waren 2300 deelnemers in leeftijd tussen 15 en 85 jaar.

²⁷ Hoge Raad voor de Justitie. *Opvolgings- en uitdiepingsrapport – Naar een betere aanpak van seksueel geweld*, juni 2020,

²⁸ Het percentage seponeringen door de aanklager van klachten over seksueel geweld was 54,08% in 2017 en 31,78% in 2019. Hoge Raad voor de Justitie. Juni 2020. *Opvolgings- en uitdiepingsrapport – Naar een betere aanpak van seksueel geweld*, juni 2020.

²⁹ Nationaal Actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld 2015-2019. In 2020 zou een nieuw Nationaal Actieplan inzake gendergerelateerd geweld worden aangenomen. Op het moment van schrijven in september 2020 was het Nationaal Actieplan nog niet goedgekeurd.

³⁰ Amnesty International, Seksueel geweld in België: Amnesty tevreden met geplande opening van nieuwe zorgcentra en roept op tot volgehouden inzet, 1 juli 2020; Nathalie Muylle, *De 3 à 10 Centres de Prise en charge des Violences Sexuelles*, 19 juni 2020

³¹ Federaal Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, *Een eerste evaluatie van de Zorgcentra na Seksueel Geweld*, 2020, https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/131_-_een_eerste_evaluatie_van_de_zorgcentra_na_seksueel_geweld_0.pdf

³² Hoofdstuk 5 van de wet van 31 juli 2020.

³³ Zie bijvoorbeeld de mededeling van de Vlaamse minister van Justitie over een eerste Vlaams actieplan tegen seksueel geweld (*Eerste Actieplan tegen Seksueel Geweld zet slachtoffers centraal*.)

de nieuwe federale regering, waarin opgenomen de intentie om in 2021 een ambitieus en voldoende gefinancierd nationaal actieplan tegen gendergerelateerd geweld te ontwikkelen.³⁴

In september 2020 publiceerde de Groep van deskundigen inzake actie tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (GREVIO) zijn eerste rapport over het Belgische beleid en deed aanbevelingen. De GREVIO had kritiek op het gebrek aan specifieke aandacht voor geweld tegen vrouwen en aan een genderbenadering in plannen en wetten. De groep betreunde ook dat de huidige strafrechtelijke bepalingen inzake seksueel geweld worden gedefinieerd als misdrijven tegen de "gezinsorde" en de "openbare zedelijkheid", terwijl deze moeten worden gedefinieerd als misdrijven tegen de lichamelijke integriteit en seksuele autonomie van het slachtoffer.³⁵

Mogelijk is er sprake van een toename van huiselijk geweld naar aanleiding van de COVID-19-maatregelen, en de lockdown heeft het probleem zeker meer zichtbaar gemaakt. Hulplijnen meldden pieken in het aantal telefoontjes over huiselijk geweld.³⁶ Maatschappelijke organisaties³⁷, de academische wereld³⁸ en regionale en federale regeringen hebben stappen ondernomen om het probleem op te volgen, het bewustzijn te vergroten en de toegang tot hulp voor overlevenden en getuigen te vergemakkelijken.³⁹

MAATREGELEN TEGEN TERRORISME

De Belgische beleidsmaatregelen en wetgeving gericht op het tegengaan van terrorisme en "radicalisering" werden ontwikkeld en in praktijk gebracht in een complexe constitutionele en institutionele context. De complexiteit en versnippering van dit beleid kunnen inherente mensenrechtenrisico's doen verergeren. Het belang van coördinatie, toezicht en periodieke evaluatie is daardoor nog groter.⁴⁰

De bomaanslagen van maart 2016 brachten ernstige tekortkomingen aan het licht in de mechanismen die moeten zorgen dat de rechten van de slachtoffers worden gerespecteerd. Slachtoffersverenigingen en Amnesty International vroegen de regering om mechanismen voor snelle compensatie en eenvoudige, gemakkelijk toegankelijke procedures.⁴¹ De speciale VN-rapporteur voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten en fundamentele vrijheden bij terrorismebestrijding deed ook aanbevelingen voor verdere wets hervormingen.⁴²

³⁴ Federaal regeerakkoord van 30 september 2020.

https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/federale_regering/beleid/regeerakkoord en Sarah Schlitz, staatssecretaris voor Gendergelijkheid, Gelijke Kansen en Diversiteit, Algemene Beleidsnota, 6 november 2020, <https://www.dekamer.be/doc/FLWB/pdf/55/1580/55K1580022.pdf>

³⁵ De GREVIO wees er ook op dat de definitie van seksueel geweld in het strafrecht is gebaseerd op het niet geven van vrije en geïnformeerde toestemming van het slachtoffer. GREVIO. *Baseline Evaluation Report Belgium* – 21 september 2020. [GREVIO/Inf\(2020\)14](https://www.grevio.org/inf/2020/14) (paragraaf 154).

³⁶ Drie grote platforms '1712', AWEL en 'Écoute violences conjugales' meldden een aanzienlijke stijging van het aantal oproepen.

³⁷ 1712, "Bang om in uw kot te blijven?", mei 2020, <https://1712.be/campagnes/id/686/persbericht-bang-om-in-uw-kot-te-blijven-nieuwe-campagne-over-huiselijk-geweld>; Pub, *Vrouwenraad & Prophets slopen muren tegen Familiaal Geweld*, 10 april 2020, <https://pub.be/nl/vrouwenraad-en-prophets-slopen-muren-tegen-familiaal-geweld/>. Action Sociale Wallonie, *Lancement de la campagne: « Rien ne justifie la violence conjugale »*, 13 april 2020, <http://actionsociale.wallonie.be/actualites/campagne-violences-conjugales>

³⁸ Prof. Ines Keygnaert, *Eén op vier is slachtoffer van agressie tijdens eerste fase lockdown in België*, 13 mei 2020,

<https://www.ugent.be/nl/actueel/een-op-vier-is-slachtoffer-van-agressie-tijdens-eerste-fase-lockdown-in-belgie.htm>

³⁹ Amnesty International Belgium, *België: meer middelen tegen huiselijk geweld tijdens COVID-19-pandemie*, 8 april 2020, <https://www.amnesty-international.be/nieuws/belgie-meer-middelen-tegen-huiselijk-geweld-tijdens-covid-19-pandemie>

⁴⁰ Speciale VN-rapporteur voor de bevordering en bescherming van mensenrechten en fundamentele vrijheden bij terrorismebestrijding, *Visit to Belgium - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism*. A/HRC/40/52/Add.5, paragraaf 76-77, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Terrorism/Pages/Visits.aspx>

⁴¹ Het Nieuwsblad, *Als er morgen opnieuw een aanslag gebeurt, belanden slachtoffers nog altijd in administratieve hel*, 23 maart 2019, https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20190322_04275122; Amnesty International, *Belgium: Submission to the United Nations Human Rights Committee*, 13 september 2019, blz 17, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur14/1041/2019/en/>

⁴² Speciale VN-rapporteur voor de bevordering en bescherming van mensenrechten en fundamentele vrijheden bij terrorismebestrijding, *Visit to Belgium - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism*. A/HRC/40/52/Add.5, paragraaf 46-51, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Terrorism/Pages/Visits.aspx>

POLITIE

Etnisch profileren door de politie, hetgeen een schending vormt van het recht om niet gediscrimineerd te worden, blijft een probleem.⁴³ Uit onderzoek van Amnesty blijkt dat politieagenten erkennen dat de praktijk bestaat en dat het wettelijke en beleidskader voor besluitvorming door politieagenten onvoldoende houvast biedt. Hoewel er veel getuigenissen zijn⁴⁴, is de volledige omvang van het probleem moeilijk in te schatten, aangezien de autoriteiten er niet in slagen grondige en uitgesplitste gegevens te verzamelen. Vooral het ontbreken van gegevens over identiteitscontroles belemmert een adequate reactie op het probleem.⁴⁵

Jozef Chovanec stierf na een gewelddadig politieoptreden in een cel op de luchthaven van Charleroi in februari 2018. Uitgelekte videobeelden van de interventie lieten zien dat politieagenten grapjes maakten en dat een officier een nazi-groet bracht naast de man terwijl hij wordt vastgehouden door verschillende collega's.⁴⁶ Er loopt nu een strafrechtelijk onderzoek, maar pas nadat de beelden waren gelekt - in augustus 2020 - werden voorlopige maatregelen genomen tegen de agenten.⁴⁷ Het Comité tegen Foltering had al zijn bezorgdheid geuit over de manier waarop de dood van Jonathan Jacob, in vergelijkbare omstandigheden in 2010, door de Belgische autoriteiten was afgehandeld.⁴⁸

In 2017 en 2018 ontvingen Artsen zonder Grenzen en Amnesty International van migranten en asielzoekers die door België reizen talrijke geloofwaardige beschuldigingen van mishandeling door de politie.⁴⁹

Amnesty International is bezorgd dat wetshandhavers ook hun toevlucht hebben genomen tot onwettig gebruik van geweld bij het afdwingen van de lockdown-maatregelen ter bescherming van de volksgezondheid in de context van de coronapandemie.⁵⁰

RECHT OP ASIEL EN MIGRATIE

Tussen september en december 2017 heeft België het principe van non-refoulement geschonden door Soedanese staatsburgers terug te sturen naar Soedan zonder het risico van foltering en andere vormen van mishandeling of ernstige mensenrechtenschendingen bij terugkeer zorgvuldig in te schatten, en door Soedanese overheidsfunctionarissen gesprekken te laten voeren en hen te

⁴³ Amnesty International, *On ne sait jamais, avec des gens comme vous : Politiques policières de prévention du profilage ethnique en Belgique*, mei 2018, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/rapport_profilage_ethnique.pdf

⁴⁴ Politieagenten bevestigden dat etnisch profileren een feit is in Amnesty International's rapport 'Je weet nooit met mensen zoals jij: politiebeleid ter preventie van etnisch profileren in België' mei 2018, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/rapport_profilage_ethnique.pdf. Volgens een studie van het Fundamental Rights Agency van de EU, worden Belgen van Turkse en Noord-Afrikaanse afkomst vaker tegengehouden door de politie dan de meerderheid van de Belgen. European Fundamental Rights Agency (FRA), Data in Focus Report. Police stops and minorities, EU-MIDIS, 2010, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1132-EU-MIDIS-police.pdf. Zie ook Ligue Des Droits de l'Homme (LDH), *Contrôler et punir: étude sur le profilage ethnique*, March 2017, <http://www.liguedh.be/controler-punir-etude-profilage-ethnique/>; en ook Hogeschool PXL, *Belevingsonderzoek. Hoe beleven jongeren hun vrijetijdsbesteding in de publieke ruimte?* 2014, <https://demos.be/kenniscentrum/document/belevingsonderzoek-hoebeleven-jongeren-hun-vrijetijdsbesteding-in-de>

⁴⁵ Een lovenswaardige ontwikkeling is dat sommige lokale politiekorpsen experimenteren met de registratie van identiteitscontroles. Knack, *Politiezone Mechelen-Willebroek registreert voortaan elke ID-controle tegen etnisch profileren*, 10 juli 2017, <https://www.knack.be/nieuws/belgie/politiezone-mechelen-willebroek-registreert-voortaan-elke-id-controle-tegen-etnisch-profileren/article-normal-876467.html>. VRT, *Politiezone Mechelen-Willebroek registreert al drie jaar controles in strijd tegen etnisch profileren: "Cultuuromslag"*, 10 juni 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/10/project-mechelen-willebroek/>.

⁴⁶ Persreconstructie van de tijdlijn van evenementen in februari 2018, met videobeelden, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/08/25/tijdlijn-wat-gebeurde-er-na-het-hardhandig-politieoptreden-op/>.

⁴⁷ Parlementair debat in de gezamenlijke vergadering van de Commissies van Binnenlandse Zaken en Justitie over de dood van Jozef Chovanec op 26 augustus 2020, <https://www.dekamer.be/doc/CCRI/pdf/55/ic252.pdf>

⁴⁸ Comité tegen Foltering, *Concluding observations on the third periodic report of Belgium*, 3 januari 2014, UN Doc. CAT/C/BEL/CO/3, para 13, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT/C/BEL/CO/3&Lang=En. Amnesty International, *Belgium: Submission to the United Nations Committee Against Torture: 51st Session of the United Nations Committee Against Torture (28 oktober – 22 november 2013)*, 11 oktober 2013, p 21, <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR14/002/2013/en/>.

⁴⁹ Amnesty International, *Belgium: Submission to the United Nations Human Rights Committee*, 13 september 2019, p 22, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur14/1041/2019/en/>

⁵⁰ Amnesty International, *Policing the pandemic: Human rights violations in the enforcement of COVID-19 measures in Europe*, 24 juni 2020, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/2511/2020/en/>. Ligue des droits humains & Police Watch, *Abus Policiers et confinement*, juni 2020, <https://www.liguedh.be/abus-policiers-et-confinement/>.

helpen bij het identificeren van vermeende Soedanese burgers alvorens een dergelijke beoordeling te maken.⁵¹ De Commissaris-generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) kreeg de opdracht om deze terugkeer te onderzoeken. Hij concludeerde dat hij de beschuldigingen van mishandeling kon bevestigen noch ontkennen, maar hij vond wel tekortkomingen in de risicobeoordeling voorafgaand aan de terugkeer van de Soedanese onderdanen, en bekritiseerde aspecten van de samenwerking met de Soedanese identificatiemissie.⁵² Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bevestigde, in de zaak M.A. tegen België die werd ingediend door een van de teruggebrachte Soedanese burgers, dat de Belgische autoriteiten de reële risico's waarmee de repatriant in Soedan werd geconfronteerd, niet voldoende hadden ingeschat en dat zij hadden gehandeld in strijd met de internationale mensenrechtenwetgeving.⁵³

Er werd een tijdelijke commissie opgericht om het Belgische beleid en de praktijken met betrekking tot vrijwillige terugkeer en gedwongen verwijdering van vreemdelingen te evalueren. Behalve de voorzitter bestond de commissie uitsluitend uit vertegenwoordigers van overheidsdiensten. Het in februari 2019 uitgebrachte tussenrapport was een overzicht en een verdediging van bestaande praktijken en beleid.⁵⁴ Het eindverslag van de commissie, dat in september 2020 bij het Parlement werd ingediend, bevatte zorgwekkende aanbevelingen waarin werd opgeroepen tot een repressieve aanpak gericht op detentie en gedwongen verwijdering, onder meer door de mogelijke straf voor irregulier verblijf te verhogen tot een jaar gevangenisstraf.⁵⁵ Middenveldorganisaties bekritiseerden de beperkte en eenzijdige benadering van de commissie en organiseerden in september 2019 een alternatieve conferentie waar ze een alternatief rapport voorstelden met zes belangrijke aanbevelingen om de mensenrechten in acht te nemen in het terugkeerbeleid.⁵⁶

Door het ontbreken van een uitvoerend decreet was het opsluiten van kinderen voor migratiedoeleinden in België sinds 2011 *de facto* beëindigd. Met de inwerkingtreding van een Koninklijk Besluit op 11 augustus 2018 hervatte België de praktijk van het opsluiten van gezinseenheden voor migratiedoeleinden.⁵⁷ Gezinnen met kinderen konden terug worden vastgehouden als een laatste redmiddel, nadat alle andere maatregelen zijn uitgeput, waaronder alternatieven voor detentie. Op 4 april 2019 schortte de Raad van State het Koninklijk Besluit op. De praktijk van gezinsdetentie werd dus opnieuw opgeschort in afwachting van de beslissing over de nietigverklaring.⁵⁸ Het gevangenhouden van kinderen voor migratiedoeleinden is strikt verboden volgens het internationaal recht, aangezien dat nooit in hun belang kan zijn.⁵⁹ Bovendien: "...mogen kinderen niet gescheiden worden van hun ouders en/of wettelijke voogd.

⁵¹ Amnesty International, *Belgium: Returns to Sudan violated principle of non-refoulement*, 30 januari 2018 <https://www.amnesty.be/IMG/pdf/eur1478112018english.pdf>.

⁵² Commissariaat-Generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, *Het respecteren van het non-refoulementprincipe bij de organisatie van de terugkeer van personen naar Soedan*, 8 februari 2018, http://www.cgvs.be/sites/default/files/onderzoekrapport_terugkeer_naar_soedan_2018_verslag.pdf

⁵³ Amnesty International, *Belgium: European court rules deportation to Sudan was unlawful*, 27 oktober 2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/10/belgium-european-court-rules-deportation-to-sudan-was-unlawful/> en het Europees Hof voor de Mensenrechten. *M.A. v. Belgium* (application no. 19656/18), 27 oktober 2020, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-205377>

⁵⁴ Commissie belast met de evaluatie van het beleid inzake vrijwillige terugkeer en gedwongen verwijdering van buitenlanders, *Rapport intérimaire présenté au Ministre de l'Asile et de Migration*, februari 2019, https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/fr/Documents/DEF_RAPPORTINTERIMAIRE_FR.pdf.

⁵⁵ Commissie belast met de evaluatie van het beleid inzake vrijwillige terugkeer en gedwongen verwijdering van buitenlanders, *Eindverslag aangeboden aan de Minister voor Asiel en Migratie*, september 2020, <https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/nl/nieuws/Pages/default.aspx>

⁵⁶ 11.11.11, Amnesty International Belgium, Avocats.be, Beweging.net, Caritas International Belgium, CNCD, JRS, Liga voor Mensenrechten, Ligue des droits humains, Minerva, Nansen, Orbit, Plate-Forme Mineurs en Exil, Point d'Appui, UNICEF en Vluchtelingenwerk Vlaanderen, *Au-delà du retour – A la recherche d'une politique digne et durable pour les personnes migrantes en séjour précaire ou irrégulier*, juni 2020, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/20200611_fr_au-dela_du_retour.pdf

⁵⁷ Met de inwerkingtreding, op 11 augustus 2018, van het Koninklijk Besluit van 22 juli 2018, http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2018072202&table_name=loi

⁵⁸ Raad van State - Arrest nr. 244.190, 4 april 2019, <http://www.raadvanstate.be/arr.php?nr=244190>

⁵⁹ VN-Comité voor de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden, *Concluding observations on the initial report of Nicaragua*, 11 oktober 2016, UN Doc. CMW/C/NIC/CO/1, paragraaf 39-40 [CMW Nicaragua 2016]; VN-werkgroep voor willekeurige detentie (WGAD), *Revised Deliberation No. 5 on deprivation of liberty of migrants*, 7 februari 2018, paragraaf 11; Inter-American Court of Human Rights (IACtHR), *Advisory Opinion OC-21-14: Rights and Guarantees of Children in the Context of Migration and/or in Need of International protection* (19 augustus 2014) paragraaf 154; Rapport van de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechten van migranten over een agenda voor 2035 ter bevordering van menselijke mobiliteit, UN Doc A/HRC/35/25, 28 april 2017, paragraaf 61; en UNHCR, *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, januari 2017, <https://www.unhcr.org/protection/detention/58a458eb4/unhcrs-position-regarding-detention-refugee-migrant-children-migration.html>

De detentie van kinderen van wie de ouders worden vastgehouden, mag niet worden gerechtvaardigd op basis van het behoud van de gezinseenheid, en in plaats daarvan moeten alternatieven voor detentie worden toegepast op het hele gezin.⁶⁰ In het regeerakkoord van oktober 2020 staat dat het niet langer mogelijk is om minderjarigen vast te houden voor migratiedoeleinden.⁶¹

De Belgische immigratiewetgeving voorziet in de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden asielzoekers en irreguliere migranten, onder wie ook afgewezen asielzoekers, op te sluiten in afwachting van hun verwijdering. Wettelijk gezien is de detentie van asielzoekers en migranten in afwachting van verwijdering alleen mogelijk als er geen andere, minder dwingende maatregelen kunnen worden genomen. Onder de Belgische wetgeving zijn er echter zeer weinig "minder dwingende maatregelen" of alternatieven voor detentie beschikbaar. Daarom ontbreekt het in de Belgische wet en praktijk aan echte alternatieven voor detentie van migranten en asielzoekers.⁶² Amnesty International vreest dat migratiedetentie in België niet als laatste redmiddel wordt gebruikt.

WAPENHANDEL

Het Waals Gewest in België⁶³ bleef wapenhandel toestaan aan leden van de door Saudi-Arabië geleide coalitie in Jemen, waar de wapens kunnen worden gebruikt om ernstige schendingen van de internationale mensenrechten of het humanitair recht te plegen of te vergemakkelijken. Saudi-Arabië is de belangrijkste klant van Wallonië op het gebied van wapentransfers. Amnesty International maakte ook melding van Minimi-machinegeweren, die waarschijnlijk door België aan de Verenigde Arabische Emiraten werden verkocht, in handen van Jemenitische milities die worden beschuldigd van ernstige mensenrechtenschendingen.⁶⁴

DETENTIE

De omstandigheden in gevangenissen bleven zorgwekkend vanwege de overbevolking, verouderde inrichtingen en onvoldoende toegang tot elementaire diensten.⁶⁵ Bovendien hebben personeelstekort, onvoldoende financiële middelen, gebrek aan veiligheid voor het personeel en geweld door gevangenen bij verschillende gelegenheden geleid tot stakingen van het gevangenispersoneel. Bij gebrek aan goede zorg voor gevangenen tijdens de stakingen, hadden vakbondsacties vaak een negatieve invloed op de detentieomstandigheden, de gezondheid en de veiligheid van de gedetineerden.⁶⁶ In juli 2019 is een nieuwe wet in werking getreden die tot doel heeft tijdens vakbondsacties een zogeheten minimumdienstverlening te garanderen, waardoor

⁶⁰ VN-werkgroep voor arbitraire detentie, *Revised Deliberation No. 5 on deprivation of liberty of migrants*, UN Doc. A/HRC/39/45, 7 februari 2018, <https://undocs.org/A/HRC/39/45>

⁶¹ Federaal regeerakkoord van 30 september 2020.

https://www.belgium.be/en/about_belgium/government/federal_authorities/federal_government/policy/government_agreement p95.

⁶² Artikel 7, 27 §3, 51/5 en 74/6 van de wet van 15 december 1980.

⁶³ Sinds 2003 is controle op de wapenhandel een gewestelijke bevoegdheid in België. Er zijn vier verschillende wettelijke regimes, één voor elk gewest (Vlaanderen, Wallonië en Brussel) en ten slotte nog één voor federale overdrachten (voor de resthandel zoals legeraankopen). Wallonië is verreweg de grootste exporteur van de vier.

⁶⁴ Amnesty International, *When Arms Go Astray – the deadly new threat of arms diversions to militias in Yemen*, februari 2019, <https://arms-uae.amnesty.org/en/>

⁶⁵ Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (CPT), *Verslag aan de Belgische regering betreffende het bezoek aan België door het Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (CPT)*, 8 maart 2018, CPT/Inf (2018)8, §66, 68, 70, <https://rm.coe.int/16807913b1>. OIP Belgique. *L'Etat belge responsable de la surpopulation carcérale*, 18 januari 2019, <http://oipbelgique.be/fr/?p=973>. ECtHR: *Vasilescu v. Belgium*, (64682/12) 2014, <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-4942877-6053241>.

⁶⁶ Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (CPT). *Public Statement concerning Belgium*, Straatsburg, 13 juli 2017 (CPT/Inf (2017) 18), <https://rm.coe.int/pdf/1680731786>; *Verslag van het CPT-bezoek tijdens de staking van mei 2016*, <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/council-of-europe-worried-about-belgian-prisons-crisis/>; en stakingsverslagen van de Toezichtcomités van Antwerpen, 4 juli 2018, https://www.ctrg-ccsp.be/nl/system/files/2018-07-04_antwerpen.pdf; Leuven (6 juli 2018), https://www.ctrg-ccsp.be/nl/system/files/2018-07-6_leuven.pdf

gedetineerden tijdens stakingen van het personeel kunnen rekenen op bepaalde minimumdiensten.⁶⁷

Maatregelen zoals het verlengen van verlof en vervroegde vrijlating als reactie op de COVID-19-pandemie hadden een positief effect op de overbevolking in de gevangenissen. Maar andere maatregelen om de verspreiding van het virus binnen de penitentiaire inrichting te voorkomen, hebben de rechten van gedetineerden beperkt, bijvoorbeeld de grote vermindering van contacten met familieleden. In sommige detentiecentra werd gevreesd voor ontoereikende voorzieningen voor het handhaven van persoonlijke hygiëne.⁶⁸

RECHTEN VAN OUDEREN IN WOONZORGCENTRA

Op 18 november 2020 waren in België naar schatting bijna 15.000 mensen overleden aan COVID-19.⁶⁹ Tijdens de eerste fase van de pandemie, van februari tot 21 juni 2020, waren bijna tweederde van die sterfgevallen mensen die in woonzorgcentra woonden, en van wie de meesten stierven in het woonzorgcentrum - niet in het ziekenhuis.⁷⁰ In april, na verontrustende berichten in de media over de omstandigheden in de woonzorgcentra, riep Amnesty International de autoriteiten op om de mensenrechten van ouderen tijdens de pandemie te waarborgen.⁷¹ Artsen zonder Grenzen ondersteunde 135 Belgische woonzorgcentra en concludeerde: “deze [centra] werden gedwongen zich af te sluiten en om te vormen tot geïmproviseerde ziekenhuizen, maar zonder de nodige voorbereiding, kennis of zowel menselijke als materiële middelen.”⁷² De organisatie meldde ook ernstige tekortkomingen op het gebied van paraatheid, strategie en capaciteit, en stelde dat deze tekortkomingen zeker hebben geleid tot onnodige sterfgevallen en tot immens veel leed bij bewoners van de centra, hun families en het personeel.⁷³ Getuigenissen verzameld door de Vlaamse Ombudsdienst beschreven hoe de eerste maanden van de pandemie werden gekenmerkt door chaos en onderstreepten dat zowel bewoners als personeel en leiding van de centra zich in de steek gelaten voelden en dat de omstandigheden en de maatregelen vaak niet te verenigen waren met de menselijke waardigheid van de bewoners.⁷⁴ In de Federale⁷⁵,

⁶⁷ Voor de uitvoering van de wet zijn verschillende uitvoeringsbesluiten vereist. *La Loi de 23 mars 2019 concernant l'organisation des services pénitentiaires et le statut du personnel pénitentiaire (1)*.

⁶⁸ Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen, *Prisons: le Gouvernement appelé à renforcer d'urgence les mesures sanitaires et humanitaires*, 30 maart 2020 ; RTBF, *Situation au centre fermé de Merksplas : Myria demande que des mesures soient prises*, 16 april 2020 ; Wouter Wanzele en Kaat Severs, *Coronavirus legt problemen in gevangenissen bloot (Op-ed)*, 8 mei 2020. Ana Lazaro - EuroNews, *Covid-19: Belgium's overcrowded prisons a 'powder keg' for infections*, 30 april 2020.

⁶⁹ De cijfers zijn inclusief sterfgevallen waarvan wordt aangenomen dat ze verband houden met COVID-19, maar waarvoor geen test is uitgevoerd om dit te bevestigen. Dagelijks bijgewerkte cijfers: <https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/Meest%20recente%20update.pdf>

⁷⁰ Tussen 18 maart en 2 juni 2020 vond 50% van alle sterfgevallen als gevolg van COVID-19 plaats in ziekenhuizen, terwijl 49% plaatsvond in woonzorgcentra. Sciensano (ea). *COVID-19 Mortaliteit – update van de gegevens*. 26 augustus 2020, <https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/MORTALITEIT%20COVID-19%20E2%80%93%20UPDATE%20VAN%20DE%20GEGEVENS%20-%2026%20AUGUSTUS%202020.pdf>

⁷¹ Amnesty International Belgium, *Eén maand lockdown – voorlopige balans voor de mensenrechten in België*, 18 april 2020, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/longread_1_maand_lockdown_0.pdf

⁷² “Deze plaatsen, vooral bedoeld om te wonen, werden gedwongen hun deuren te sluiten en geïmproviseerde ziekenhuizen te worden, maar zonder de vereiste voorbereiding, kennis en zowel menselijke als materiële middelen” Artsen zonder Grenzen, *Les laissés pour compte de la réponse au Covid-19 – Partage d'expérience sur l'intervention de Médecins Sans Frontières dans les maisons de repos de Belgique*, juli 2020, blz 29, https://www.msf-azg.be/sites/default/files/imce/Rapport_MaisonsDeRepos/MSF_lessons_learned_report_FR_FINAL.pdf

⁷³ Artsen zonder Grenzen, *Les laissés pour compte de la réponse au Covid-19 – Partage d'expérience sur l'intervention de Médecins Sans Frontières dans les maisons de repos de Belgique*, juli 2020, blz 29, https://www.msf-azg.be/sites/default/files/imce/Rapport_MaisonsDeRepos/MSF_lessons_learned_report_FR_FINAL.pdf

⁷⁴ Vlaamse Ombudsdienst, *Stemmen uit de stilte*, 3 juli 2020, http://www.vlaamseombudsdienst.be/ombs/nl/nieuws/pdf/20200702_stemmen_uit_de_stilte.pdf

⁷⁵ La commission spéciale Gestion Covid-19 <https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?language=fr§ion=/pri/covid&story=commission.xml>

Brusselse⁷⁶, Waalse⁷⁷ en Vlaamse⁷⁸ Parlementen zijn speciale of *ad-hoc*-commissies opgericht om de reacties van de respectieve regeringen te onderzoeken.

In november 2020 toonde onderzoek door Amnesty International aan dat de reacties van de verschillende regeringen tijdens de eerste fase van de COVID-19-pandemie in strijd waren met het recht van de bewoners van woonzorgcentra op leven, het recht op gezondheid en het recht om niet gediscrimineerd te worden.⁷⁹

AANBEVELINGEN VOOR MAATREGELEN DOOR DE STAAT IN ONDERZOEK

AMNESTY INTERNATIONAL ROEPT DE BELGISCHE OVERHEID OP OM:

MENSENRECHTENINSTITUUT

- het Federaal Mensenrechteninstituut (FIRM) om te vormen zodat België een Nationaal Mensenrechteninstituut heeft dat volledig in overeenstemming is met de Principes van Parijs, onder meer door ervoor te zorgen dat alle mensenrechtenkwesties binnen zijn mandaat vallen, ook regionale bevoegdheden en transversale kwesties.
- het FIRM te mandateren om een individuele klachtenprocedure in te stellen.

OPCAT – PREVENTATIEMECHANISME

- het Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing onverwijld en onvoorwaardelijk te ratificeren.
- met prioriteit een nationaal preventiemechanisme op te richten dat toezicht kan houden op alle plaatsen waar mensen van hun vrijheid worden beroofd.

NATIONAAL ACTIEPLAN TEGEN RACISME EN ANDERE VORMEN VAN DISCRIMINATIE

- in nauw overleg met belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld een nationaal actieplan tegen racisme en aanverwante vormen van discriminatie uit te werken, goed te keuren en te implementeren.

⁷⁶ La commission spéciale consacrée à la gestion de la pandémie du Covid-19 <http://www.parlement.brussels/samenstelling-van-de-bijzondere-commissie-die-belast-is-met-de-aanpak-van-de-covid-19-pandemie/?lang=nl/>

⁷⁷ La commission spéciale chargée d'évaluer la gestion de la crise sanitaire de la Covid-19 par la Wallonie (2019-2024). https://www.parlement-wallonie.be/pwpages?p=composition_com_det&id=281

⁷⁸ Commissie ad hoc ter evaluatie van het Vlaamse coronabeleid en tot opzetten van een postcoronatraject <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/1396349>

⁷⁹ Amnesty International. *Les maisons de repos dans l'angle mort de la COVID-19*. 16 november 2020. https://www.amnesty.be/IMG/pdf/20201116_rapport_belgique_mr_mrs.pdf

BEDRIJVEN EN MENSENRECHTEN

- juridische en beleidshervormingen door te voeren om zakelijke ondernemingen die in België een vestiging of hun hoofdzetel hebben, ertoe te verplichten de mensenrechten te respecteren en gepaste zorgvuldigheid op het gebied van mensenrechten aan de dag te leggen in hun wereldwijde activiteiten en toeleveringsketens.

RECHTEN VAN LGBTI-PERSONEN

- verdere wetgevende stappen te ondernemen om ervoor te zorgen dat de wettelijke gendererkenning plaatsvindt via een snelle, transparante en toegankelijke procedure.

VERKRACHTING EN ANDERE VORMEN VAN GENDERGERELATEERD GEWELD

- te zorgen voor volledige uitvoering van het Verdrag van Istanbul door middel van een voldoende gefinancierd en gedetailleerd nationaal actieplan inzake gendergerelateerd geweld;
- te zorgen dat zorgcentra voor slachtoffers van seksueel geweld worden opgericht op plaatsen die vanuit het hele land goed bereikbaar zijn en dat al deze centra structurele en voldoende financiering krijgen;
- te zorgen voor adequate opleiding voor politie, justitie en gezondheidsactoren die betrokken zijn bij de bestrijding van gendergerelateerd geweld;
- uitgesplitste gegevens over seksueel geweld, waaronder informatie over incidentie, geanonimiseerde slachtofferprofielen en de uitkomst van gerechtelijke follow-up te verzamelen en beschikbaar te stellen;
- ervoor te zorgen dat gendergerelateerd geweld een topprioriteit blijft voor politie en justitie, en dat het een prominente plaats inneemt in het nationale veiligheidsplan;
- ervoor te zorgen dat verkrachting en andere seksuele handelingen zonder wederzijds goedvinden in het strafrecht worden gedefinieerd als schendingen van de lichamelijke integriteit en seksuele autonomie van een persoon.

ANTITERRORISME

- verdere wetshervormingen aan te nemen zodat slachtoffers van terrorisme via eenvoudige, gemakkelijk toegankelijke procedures passende verhaalsmogelijkheden krijgen;
- te zorgen voor strikt en systematisch toezicht op het beleid ter bestrijding van terrorisme en "radicalisering", ook door een volledig bevoegde nationale mensenrechteninstelling en door het Parlement;
- een snelle en grondige evaluatie uit te voeren van de huidige of ontwerp wetten, beleidslijnen en praktijken op het gebied van terrorismebestrijding;
- ervoor te zorgen dat alle wetten, beleidsmaatregelen en praktijken op het gebied van terrorismebestrijding volledig in overeenstemming zijn met de internationale mensenrechtenverplichtingen van België.

POLITIE

- de Wet op het Politieambt aan te passen door een expliciet verbod op directe en indirecte discriminatie op te nemen en door etnisch profileren expliciet te verbieden;
- in beleid en praktijk stappen te ondernemen om etnisch profileren tegen te gaan;
- identiteitscontroles door de politie te registreren en gegevens te verzamelen om het gebruik ervan te controleren en te onderzoeken;
- een onafhankelijk en grootschalig onderzoek uit te (laten) voeren naar ernstige incidenten en sterfgevallen in hechtenis of na contact met de politie, en de bevindingen daarvan openbaar te maken;
- de toezicht- en controlemechanismen voor de politie te versterken;
- te zorgen dat dwangmatige handhaving van maatregelen ter bescherming van de volksgezondheid slechts als laatste redmiddel wordt beschouwd.

ASIEL EN MIGRATIE

- het principe van non-refoulement nauwgezet te handhaven door niemand, op welke manier dan ook, terug te sturen naar een land waar hij/zij een reëel risico loopt op ernstige mensenrechtenschendingen;
- een permanente commissie op te richten om het terugkeerbeleid te monitoren en te herzien, met een breed mandaat en een representatief lidmaatschap, inclusief het maatschappelijk middenveld en onafhankelijke experts;
- de praktijk van immigratiedetentie van gezinnen met kinderen te beëindigen en te verbieden en minder dwingende maatregelen verder te ontwikkelen;
- te zorgen dat migratiedetentie alleen als laatste redmiddel wordt gebruikt en alternatieven te ontwikkelen voor detentie van migranten en asielzoekers.

WAPENHANDEL

- geen wapentransfers toestaan wanneer er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt om ernstige schendingen van de internationale mensenrechtenwetgeving of het humanitair recht te plegen of te vereenvoudigen;
- de transparantie van vergunningen voor wapenoverdrachten te vergroten om publieke controle van besluitvormingsprocessen mogelijk te maken.

DETENTIE

- de inspanningen om een einde te maken aan de overbevolking in gevangenissen op te voeren en te zorgen dat alle gevangenisinrichtingen en detentieomstandigheden in overeenstemming zijn met internationale normen.

RECHTEN VAN OUDEREN IN WOONZORGCENTRA

- het recht van bewoners van woonzorgcentra op de hoogst haalbare standaard te respecteren en na te komen om hun rechten op gezondheid, leven en non-discriminatie te waarborgen;
- ervoor te zorgen dat het volksgezondheidssysteem voldoende wordt gefinancierd en bemand, en dat woonzorgcentra beschikken over voldoende gespecialiseerd en opgeleid personeel, dat voldoende toegerust is om de eerbiediging van de rechten van ouderen die daar wonen, te garanderen;
- te zorgen dat de mensenrechten van ouderen en bewoners van woonzorgcentra worden gerespecteerd, onder meer door te verzekeren dat eventuele beperkingen op die rechten wettelijk voorzien zijn, noodzakelijk en evenredig zijn om een legitiem doel te bereiken;
- te zorgen voor een adequate vertegenwoordiging en betrokkenheid van ouderen, bewoners van woonzorgcentra, de sector sociale zorg en woonzorgcentra bij plannings- en besluitvormingsprocessen met betrekking tot zaken die van invloed zijn op bewoners van woonzorgcentra op alle niveaus;
- te zorgen voor een algemene, effectieve en onafhankelijke beoordeling van de reactie van België op de COVID-19-pandemie en voor een adequate en toegankelijke oplossing voor schendingen van de mensenrechten als gevolg van handelingen of nalatigheid als onderdeel van de COVID-19-reactie van de regering;
- publiekelijk aan te tonen dat alle beleidsmaatregelen en maatregelen in reactie op COVID-19 (of een andere volksgezondheids crisis) in overeenstemming zijn met de internationale mensenrechtenwetgeving en -normen.

BIJLAGE

DOCUMENTEN VAN AMNESTY INTERNATIONAL TER VERWIJZING

Amnesty International. *Les maisons de repos dans l'angle mort de la COVID-19*, 16 november 2020, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/20201116_rapport_belgique_mr_mrs.pdf

Amnesty International, *Belgium: European court rules deportation to Sudan was unlawful*, 27 oktober 2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/10/belgium-european-court-rules-deportation-to-sudan-was-unlawful/>

Amnesty International, *Europe: Policing the pandemic: Human rights violations in the enforcement of COVID-19 measures in Europe*, 24 juni 2020, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/2511/2020/en/>

11.11.11, Amnesty International Belgium, Avocats.be, Beweging.net, Caritas International Belgium, CNCD, JRS, Liga voor Mensenrechten, Ligue des droits humains, Minerva, Nansen, Orbit, Plate-Forme Mineurs en Exil, Point d'Appui, UNICEF and Vluchtelingenwerk Vlaanderen, *Au-delà du retour – A la recherche d'une politique digne et durable pour les personnes migrantes en séjour précaire ou irrégulier*, juni 2020, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/20200611_fr_au-dela_du_retour.pdf

Amnesty International, *Observatoire des armes wallonnes - Walloon arms monitor*, 26 mei 2020, <https://www.amnesty.be/campagne/pour-controle-ventes-armes/campagne-wallonie-immorale/walloon-arms-monitor>

Amnesty International Belgium, *Persbericht: Eén maand lockdown – voorlopige balans voor de mensenrechten in België*, 18 april 2020, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/longread_1_maand_lockdown_0.pdf

Amnesty International, *Europe: Human rights in Europe - review of 2019*, 16 april 2020, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/2098/2020/en/>

Amnesty International Belgium, *Dossier seksueel geweld in België 2020*, maart 2020, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amnesty-international_dossier-seksueel-geweld-in-belgie-2020_2.pdf

Dedicated - Amnesty International Belgium and SOS Viol. *Etude des opinions et des comportements de la population belge en matière de violences sexuelles – octobre 2019*, maart 2020, <https://www.amnesty.be/campagne/droits-femmes/viol/article/sondage-viol-chiffres-2020>

Amnesty International, *Belgium: Submission to the United Nations Human Rights Committee*, 13 september 2019, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur14/1041/2019/en/>

Amnesty International, *Arms shipment to Saudi Arabia flouts multiple EU states' Arms Trade Treaty obligations*, 13 mei 2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/05/arms-shipment-to-saudi-arabia-flouts-multiple-eu-states-arms-trade-treaty-obligations/>

Amnesty International, *When Arms Go Astray – the deadly new threat of arms diversions to militias in Yemen*, februari 2019, <https://arms-uae.amnesty.org/en/>

Amnesty International, *La situation des droits humains en Belgique en 2018*, 12 december 2018, <https://www.amnesty.be/infos/rapports-annuels/droits-humains-2018/article/la-situation-des-droits-humains-en-belgique-en-2018>

Amnesty International Belgium, *Mensenrechten en het Belgische terugkeerbeleid – Bijdrage aan Commissie ‘Terugkeer’*, 18 juni 2018, [https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/final amnesty international opmerkingen commissie terugkeerbeleid.pdf](https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/final%20amnesty%20international%20opmerkingen%20commissie%20terugkeerbeleid.pdf)

Amnesty International, *On ne sait jamais, avec des gens comme vous : Politiques policières de prévention du profilage ethnique en Belgique*, mei 2018, https://www.amnesty.be/IMG/pdf/rapport_profilage_ethnique.pdf. (*English Exec. Summary available*),

Amnesty International, *Report 2017/18: The state of the world's human rights*, 22 februari 2018, <https://www.amnesty.org/en/documents/POL10/6700/2018/En/>

Amnesty International, *Belgium: Returns to Sudan violated principles of non-refoulement*, 30 januari 2018, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur14/7811/2018/en/>.

Amnesty International, *Etnisch profileren bij de politie – analyse van het juridische kader in België*, juni 2017, [https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/etnisch profileren bij de politie. analyse van het juridisch kader in belgie 0.pdf](https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/etnisch%20profileren%20bij%20de%20politie.%20analyse%20van%20het%20juridisch%20kader%20in%20belgie%200.pdf)

Amnesty International, *Belgium: A significant step on road to recognising transgender rights*, 25 mei 2017, <https://www.amnesty.nl/actueel/belgium-a-significant-step-on-road-to-recognising-transgender-rights>

Amnesty International, *Report 2016/17: The state of the world's human rights*. 22 februari 2017, <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/4800/2017/en/>

Amnesty International, *Europe: Dangerously disproportionate: The ever-expanding national security state in Europe*, 17 januari 2017, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/5342/2017/en/>

Amnesty International, *Europe: Wearing the headscarf in the workplace: Observations on discrimination based on religion in the Achbita and Bougnaoui cases*, 28 oktober 2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur01/5077/2016/en/>

Amnesty International, *Belgium: action needed to uphold repeated human rights promises. Human Rights Council adopts Universal Periodic Review outcome on Belgium*, 27 juni 2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR14/4349/2016/en/>

Amnesty International Belgium, *Prisons : une pétition pour des solutions rapides*, 19 mei 2016, <https://www.amnesty.be/infos/actualites/article/prisons-une-petition-pour-des-solutions-rapides>

Amnesty International, *Report 2015/16: The state of the world's human rights*, 23 februari 2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/2552/2016/en/>

**AMNESTY INTERNATIONAL
IS EEN WERELDWIJDE
BEWEGING VOOR
MENSENRECHTEN.
ALS EEN PERSOON
ONRECHT WORDT
AANGEDAAN, GAAT DAT ONS
ALLEMAAL AAN.**

CONTACT US

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

JOIN THE CONVERSATION

www.facebook.com/AmnestyGlobal

[@AmnestyOnline](https://twitter.com/AmnestyOnline)